

וצ"ע (לפי צד זה) מה יהא הדין אם בא לסלקו בתוך אחד-עשר חדש למשל, שלכאורה נראה שחייב לתת לו זמן נוסף למגורים (כמעט חודש), או לנכות ולהחזיר לו ממה ששילם, שהרי כבר שילם 11/12 חלקים מהסך הכולל, ולא דר אלא 10/12 מזמן השכירות. וצ"ע.

'אבל בא בתחלת החדש כולו למשכיר, בסוף החדש כולו לשוכר' — על תפיסה לאחר שגולד הספק - ע"ע במובא בב"מ קב: (חוברת כו).

(ע"ב) 'אמר רב הונא: אמרי בי רב...' — עיין רשב"ם (מסנהדרין יז), ד'אמרי-בי-רב' הוא רב המנונא. ואף שרב המנונא צעיר הרבה מרב הונא ממלא מקומו של רב, שהרי משמע בקדושתו כה. שרב המנונא היה חברו הצעיר של רב חסדא וכפוף אליו. ושם כט: משתבח ליה רב חסדא לרב הונא בדרב המנונא דאדם גדול הוא, עיי"ש. ומשמע שבקושי הוכר לרב הונא. ובמו"ק כה. מבואר שנפטר יחד עם רבה בר רב הונא. ומ"מ גם הוא 'תלמידיה דרב' (ב"ק קו סו"ע"א). ונראה דשימושו בישיבת רב היה יותר אף מתלמידי רב הגדולים, שכן מצינו בעירובין רב מלמדו פתגמי חכמה ומוסר וקורא לו 'בני', וכנראה היה אז צעיר מאד, ובקידושין (כט: הנ"ל) מבואר שאחר לישא אשה, ועל כן נמצא הוא הוותיק מבני הישיבה, ובכל מה שמהלך בבי-רב הוא המוסמך ביותר, עד שאפילו רב הונא אומר משמו. (ומצינו כענין הזה בן עזאי. ואכ"מ). (בדרך טובים)

דף קו

(ע"ב) 'הני מילי היכא דלא קים ליה בגוה אבל היכא דקים ליה בגוה — סבר וקביל' — משמע קצת, שאף על פי שבאמת רב פפא הבין מדברי המוכר שיוסיף לו עד עשרים, אעפ"כ כיון שהיה ראוי להבין שהכוונה שעדיף לו כעשרים, חלה המכירה כמו שהיא. (ע' באילת השחר). ומבואר בדברי הריטב"א, שרב פפא באמת ידע שאין בה עשרים, אלא שסבר שמא המוכר שאומר לו עשרים, יודעה ומכירה יותר ממני, וכנראה טועה אני בהערכת. או סבר שכוונת המוכר שחשבון המחיר יהיה לפי סכום מסוים לעשרים, וצריך עתה לנכות מן המחיר. והשיבו אביי, לא כי, כוונת המוכר היתה שעדיפה היא כעשרים. וע"ע בשו"ת רשב"ש תקפ"ט).

'תניא ר' יוסי אומר: האחין שחלקו, כיון שעלה גורל לאחד מהן — קנו כולם. מ"ט? אמר ר' אלעזר כתחלת ארץ ישראל... אי מה להלן בקלפי ואורים ותומים אף כאן... אמר רב אשי: בההוא הנאה דקא צייתי להדדי גמרי ומקני להדדי' — כן גרס רשב"ם. ולגרסה זו, אין בדברי רב אשי חזרה מדברי ר' אלעזר, ולעולם נשאר הלימוד מתחילת ארץ ישראל, אלא שעל הקושיא שחסר קלפי ואורים-ותומים, מתרץ רב אשי שיש כאן גמירות דעת לקנין ומועיל הגורל אף ללא קלפי ואורים-ותומים.

וצריך לבאר הענין, הלא על כל פנים אין כאן גורל שוה לגורל הראשון, כי חסרים קלפי וא"ת, וכיצד מועילה הגמירות-דעת להצטרף עם הגורל להשלים חסרון זה?

אלא, יש להבחין כאן בשני דינים; החלוקה, והזכיה של כל אחד בחלקו הפרטי. כלומר, עצם הגורל אינו אלא מעשה-חלוקה בנכס המשותף, המסלק את זכותו של כל אחד מחלקו של חברו, אך

אינו מהווה מעשה קנין המזכה כל אחד בחלקו הפרטי. וזו קושיית הגמרא 'אי מה להלן בקלפי ואו"ת אף כאן...'. — כלומר, תינח בגורל ההוא שנעשה בקלפי עפ"י אורים ותומים שבררו לכל אחד שזוהו חלקו, לכן הועיל הגורל להקנות לכל אחד את חלקו, אבל גורל לבדו, הלא אין בו דין קנין שיזכה על ידו כל אחד בחלקו (וממילא לא חל דין חלוקה כלל, ששני הענינים אחוזים וקשורים זל"ז ואין לאחד מקום לחול ללא חברו)?

ועל זה תרצו, 'בההיא הנאה דקא ציייתי להדדי גמרי ומקנו להדדי' — והרי זה נחשב כאילו נתברר חלקו של כל אחד, ואין חסרון אלא של 'מעשה חלוקה' בלבד, ושוב ילפינן מתחילתה של א"י חלות דין מעשה חלוקה שהיה עפ"י הגורל לבדו.

ולפי אלו הגורסים 'אלא אמר רב אשי...'. — ניתן לפרש הקושיא והתירוץ בפשיטות בדרך זו: כיון שחסר קלפי ואו"ת, אין זה גורל כלל וכלל ואי אפשר לך ללמוד מן הגורל הראשון שהיו בו כל אלו? ומסיק, אכן אי אפשר ללמוד משם, וגורל לבדו אינו כלום מצד עצמו, אלא מצד ההסכמה ההדדית שביניהם, על ידי 'ההיא הנאה דקא ציייתי...'. (עפ"י חדושי הגר"ח הלוי — שכנים ב,יא. ע"ש ביתר הרחבה, בבאר מחלוקת הרמב"ם והראב"ד בענין זה. ובאר ששאלה זו, אם גורל מועיל לבדו ללא קנין, אינה שייכת לשאלת ברירה, שאף לדעת הסוברים 'אין ברירה' (והאחין שחלקו — לקוחות הן), אפשר שאין צריך קנין). וע' בקובץ שעורים לעיל ג — מובא ביוס"ד שם.

שיטת הרא"ש (בתשובה. מובא בטור וברמ"א — חו"מ קעג,ב), שהגורל בעצמו אינו 'קנין' אלא רק מברר החלקים, ורק כשהחזיק האחד בחלקו — החלוקה קיימת).

— כתב רשב"ם שאין חילוק בין קרקע למטלטלין, ובשניהם מועילה סברת 'גמרי ומקנו להדדי'. ואולם הריטב"א הביא בשם מורו שאינו מועיל אלא בקרקע ולא במטלטלין, לפי שאותה קבלת הנאה הרי היא נחשבת כקנין כסף, ואין קנין כסף במטלטלין.

(וכן מצאנו מחלוקת כזו בין הראשונים לענין הנאת 'אדם חשוב' — בקדושין ו) — עפ"י 'אילת השחר'. עוד על קנין ד'בההיא הנאה' ללא מעשה מיוחד, בשותפין ובשאר מקומות — ע' שו"ת מהר"ק כ, קפא; רש"ש בכורות יח: חזון איש — ב"ב ד,י; ובמובא בב"ק טז).

'לשמואל דאמר מקמציני, למימרא דקם דינא, והא רב ושמואל דאמרי תרויהו...'. — ואין לחלק ולומר שכאן אינו אלא בירור החלקים, ושם מדובר על הקנאה חדשה — מפני שהקושיא על שמואל, והרי שיטתו (להלן) שהאחין שחלקו — לקוחות הן. (עפ"י חדושי ר' מאיר שמחה. וע"ש עוד במה שהקשה על השוואת הנידונים, ונשאר ב'צע"ג).

דף קז

'רב אמר בטלה מחלוקת, קא סבר האחים שחלקו יורשין הן, ושמואל אמר ויתר, קא סבר האחין שחלקו לקוחות הוון, וכלוקח שלא באחריות דמי' — יש לבאר מה לי אם 'כירשין' אם 'כלקוחות', הלא לכאורה השאלה היא אחת: האם נטילת הבעל-חוב מאחד מהם מחשיבה את החלוקה כחלוקה-שאינה-צודקת, ואם כן, יש לחלוק מחדש, או שמא החלוקה שמלכתחילה היתה צודקת, ואז אין לחלוק שוב?